

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 692 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
Bahromova Muhayyo Imomqul qizi	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
Azimov I. T., Daminova F. A.	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
Abdunazarov Bobir Normurodovich	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
Jumayeva Ra'no To'ychi qizi	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri.....	36
Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	40
Sultanova Sahobar Ravshanbekovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni.....	43
G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish.....	47
Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish.....	51
Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
Soliyeva Ruksora Sharobiddin qizi	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
Otakishiyeva Gulshanoy Abdulaziz qizi	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
Имамова Хурият Эргаш кизи	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
Ergashov Qaxramonjon Asqarovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
G'iyosova Dilovar Orif qizi	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi.....	80
Qodirov Bobirjon Botirjonovich	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
Manzura Qosmuratova	
Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
A. S. Umarov	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
Эргашев Серожиддин Султонмуродович, Маматов Ислombек Ильесович	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi.....	102
Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi	

Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari.....	106
Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv.....	111
To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari.....	122
Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari.....	126
Haytbayeva S. R.	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
Kadirova Nigora Saxibjanovna	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
Samiyeva Zuleyxa Uktamovna	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari.....	139
Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish.....	145
Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
Toshpulatova Aziza Toyirovna	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari.....	155
Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari.....	159
Begmatov Raximkul Olimovich	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari.....	164
Narziyeva Mastura Sunnatovna	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari.....	168
Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	173
Qo'chqorov Nodir Bozorovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar.....	178
A'zamqulova Zilola Sunnat qizi	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar.....	187
Begamov Shaxzod To'lqin o'g'li	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari.....	190
Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich	
O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich	
Dizartriya bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili.....	202
Mamatova Muzayyana Batirovna	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means.....	205
Omonov Baxtiyor Uktamovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati.....	216
Dusmetova Maksuda Matnazarovna	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning illustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
Egamberdiyeva Madina Sharif qizi	

Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlar.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarning dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbos Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	
Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboyevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	
Анализ разработки женских коллекций с использованием стилистических и конструктивных особенностей ретро-моды	329
<i>Абдурахманова Н., Рахматуллаева У. С.</i>	
Использование современных образовательных технологий в начальной школе как средство развития познавательной активности учащихся	333
<i>Фазилова Гулчехра Ахмедовна</i>	

Nyuman (Newman) xatolar tahlili modelining geometrik isbotlash ko'nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati.....	337
Davletov Davronbek Egamberganovich	
“Informatika” fani mavzularini taksonomik yondashuv asosida o'qitish	343
Axrarov Baxtiyor Sagdullayevich	
O'qituvchi faoliyatida pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash metodikasi.....	347
Xomidjonov Abrorjon Olimjon o'g'li	
Rus-o'zbek tarjimashunosligining zamonaviy tendensiyalari.....	351
Kudratov Kamoljon Islomovich	
Kompyuterga qaramlikning o'smirlarga ta'siri va uning psixologik oqibatlari.....	356
Kushakova Nargiza Islambayevna, Ergasheva Sarvinoz Shavqiddin qizi	
Musiqaning neyropsixologik rivojlanish va ta'lim jarayonidagi ahamiyati	360
Xikmatova Shohida Xikmatovna	
Innovatsion yondashuv asosida inklyuziv ta'lim o'quvchilarining yozma nutqini rivojlantirish	364
Alimardanova Sitora Ikrom qizi	
Comparative and Conceptological Trends in Linguoculturology	367
Ablakulov Ilkhom	
Boshlang'ich ta'limda kreativ ta'lim muhitini rivojlantirish asosida o'quvchilarning muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish	370
Abdullayeva Ujalg'as	
Rivojlangan mamlakatlar ta'lim tizimida talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda sun'iy intellektdan foydalanish usullari.....	373
Aglamova Shahzoda Sobirovna	
Bokschi qizlar texnik harakatlarining kinematik ko'rsatkichlar asosida takomillashtirish metodikasi.....	378
Axmedov Latifjon G'ayrat o'g'li	
O'quv jarayonida formativ baholashning evolyutsion-xronologik tahlili	383
Davidova Dilnoza Tadjibayevna	
Oliy ta'limda “Smart Education” texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi	388
Dilrabo Amriddinova, Abdulxalilova Surayyo Ahad qizi	
Zamonaviy ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchilarini baholash kompetensiyalarini rivojlantirishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	392
Majidova Hilola Eshquvat qizi	
Sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish usullari.....	396
Mamatova Fazilat Ixtiyorovna, Xolmirzayeva Zebo Ravshan qizi	
Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini sport marketologi faoliyatiga tayyorlashning zarurati	402
Samatov Javlonbek Abdukayumovich	
O'zbekiston maktabgacha ta'lim tizimida strategik boshqaruvni takomillashtirish.....	406
Saydullayeva Nargis	
Integrating Literary Texts Into Early Foreign Language Education: A Mixed-Methods Investigation of Lexical, Cognitive, and Affective Outcomes in Primary Classrooms.....	410
Shukurova Zamira Shodiyevna	
Fizika fanini o'qitishda formativ baholash asosida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning metodik modeli.....	416
Sobirov Avazbek Anvarovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kichik motorikasini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati va individual yondashuv	421
Norboyeva Laylo Sapar qizi	
Психологические особенности проявления творческих способностей у подростков, воспитывающихся в бикарьерных семьях.....	425
Ишбобоева Гулбарчин Рустамовна	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini vizual materiallar vositasida o'rgatishni takomillashtirish.....	433
Olimova Shahlo Bahodir qizi, Inomova Mahliyo Yusuf qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutqiy kompetensiyani rivojlantirish metodikasining hozirgi holati va muammolari.....	439
Diyoraxon To'htanazarova Zokir qizi	
Turkiy xalqlarning an'anaviy sport o'yinlariga yil fasllaridagi o'zgarishlarning ta'siri.....	443
Qodirova Xalimaxon Nurmuhammad qizi	
Нововведения в шкале стоимости элементов и коэффициентах компонентов программы ISU на 2026 год	447
Федорова Светлана Вячеславовна	
Ingliz tilidagi conjunctionlarning grammatik tasnifi va sintaktik vazifalari hamda ESP darslarida ularni o'rgatishning kommunikativ va kontekstual usullari.....	451
Mahammadiyeva Mashxura Maxmur qizi	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lisoniy tahlil ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy metodikasi 456 Yo'ldashova Dilso'z Umar qizi	456
	Voleybolchilarning sakrovchanlik ko'nikmalarini shakllantirishda harakatli o'yinlarning ahamiyati 461 Artikov Xayrulla Baxtiyarovich	461
	Effectiveness of Personalized Studying via Artificial Intelligence in Teaching English as a Second Language to Non-Native Speakers 465 Irzakulova Raykhon	465
	Texnologik ta'limda mustaqil ta'limni rivojlantirish yo'llari 469 Yaxshiboyev Temur-Malik Erkin o'g'li, Jonuzoqova Charos Ziyodulla qizi	469
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda zamonaviy o'yin vositalarining aqliy va ruhiy rivojlanishga ta'siri 474 Abduxamidova Dilrom Abdumuminovna	474
	Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida pedagog kadrlar salohiyatini boshqarishning zamonaviy yondashuvlari tahlili 479 Mamatqulova Shohsanam Dilshodovna	479
	Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini mustaqil ta'limni tashkil qilishga o'rgatishning pedagogik asoslari 485 Xamdamiy Usmon Ergashevich	485
	Boshlang'ich ta'limda ona tili darslarini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil qilish masalasi 490 Adizova Nodira Baxtiyorovna, Ibotova Shahnoza Shuxrat qizi	490
	Malaka oshirish tizimida sifat menejmenti: "sun'iy intellekt" va "boshqaruv mexanizmi" tushunchalarining ierarxik bog'liqligi 494 Allanazarova Maftuna Qobul qizi	494
	"Uglevodorodlar" bo'limini o'qitishni axborot kommunikatsion texnologiyalar vositasida takomillashtirish metodikasi (umumiy o'rta ta'lim maktablari 10-sinflar o'quvchilari misolida) 498 Babajanova Nilufar Pirnafas qizi	498
	Axborot texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirish darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari 506 Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li	506
	Bo'lajak o'qituvchilarni aralash ta'lim texnologiyalaridan foydalanishga tayyorlashning pedagogik xususiyatlari va tarkibiy komponentlari 510 Kabirova Zarifa Muqaddamovna	510
	Maktabgacha ta'limda qoraqalpoq ertaklari orqali bolalar tilini rivojlantirishning kognitiv asoslari 516 Matjanova Gulzada Annabayevna	516
	Issiq sharoitiga marafonchilar va futbolchilarning fiziologik moslashuvi xususiyatlari 520 Nurbayev Baxtiyor Shirinovich	520
	Xorijlik talabalarning tinglab tushunishdagi qiyinchiliklarini metakognitiv strategiyalar orqali bartaraf etish .. 524 Odiljonova Nilufarxon Avduvabob qizi	524
	O'qituvchilarda kasbiy so'nish va psixologik stress holatlarini keltirib chiqaruvchi psixologik-pedagogik omillar 528 Usmonov Salaxdin Alikulovich, Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	528
	Umumta'lim maktablarida texnologik kompetensiyalarni rivojlantirishning amaldagi holati va metodik muammolari 533 Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich	533
	Talabalarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda raqamli texnologiyalar va ularning imkoniyatlari 538 Xujaniyozova G. S.	538
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ongillik darajasini baholash mezonlari va ko'rsatkichlari (oilaviy muhit misolida) 543 Yakubov Odiljon Tolibjon o'g'li	543
	Raqamli texnologiyalar davrida o'zbek tilining qo'llanilish istiqbollari 549 Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	549
	Обучение образованию и употреблению форм числа имён существительных в школьном курсе русского языка 553 Идиева Гульмира Изомовна	553
	Yosh sportchilarda biokimyoviy ko'rsatkichlarning funksional tayyorgarlikka ta'siri 556 Alimova Nasiba Adxamovna	556
	Lingvistik kompetensiya: nazariy asoslari va mazmuni 566 Eshbekova Dilnoza Ibraimovna	566
	Jismoniy tarbiya tizimida sport o'yinlarining o'rni ahamiyati 569 Muxamedjanov Umidulla Fayzullayevich	569
	Delinkvent xulq-atvorning psixologik va ijtimoiy omillari, prevensiyasi va intervensiya usullari 572 Xolmurotova Shoxista Mirzaliyevna	572

Matematika fanini o'qitishda raqamli texnologiyalar va dasturiy ta'minotlarning o'rni	577
Sobirova Dinora Umidjon qizi	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarini maktab ta'limiga ijtimoiy moslashuvchanligini rivojlantirish	583
Akramova Dildora Ergashboy qizi	
O'smirlarning kitobxonlik madaniyatini yuksaltirishda oila–maktab hamkorligining ijtimoiy-pedagogik mexanizmlari.....	587
Xudoyberdiyeva Marhabo Abduqahhorovna	
Bridging Jadid Reformism and 21 st -Century Pedagogy: The Structural Framework of Abdulla Avloni's Educational Legacy	591
Lola Rakhmonovna Djurakulova, Karina Eduardovna Bushevskaya	
Yengil atletikada ko'p yillik sport mashg'ulotlarini boshqarishning tashkiliy-metodik asoslari.....	595
Hakimova Mushtariybonu Hamidovna, Tursunpolatova Ziyoda Jahongir qizi	
Pedagogik oliy ta'lim muassasalari talabalari intellektual salohiyatini rivojlantirishda pedagogik artistizmning didaktik imkoniyatlarini takomillashtirish	599
Karriboeva Lobarxon Fayzulla qizi	
Chidamlilik tushunchasi, chidamlilikning turlari, ko'rsatkichlari va uni rivojlantirish metodlari	603
Shaalimov Muxtorsha Atxamovich	
X, Y va Z avlodiga mansub ayollarda qadriyatlar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	607
Feruz Abduraxmonova	
Musiqqa terminlarini izohli lug'atlarda berishning zamonaviy ilmiy-amaliy asoslari.....	612
Abdialimova Maxfuza Safarboy qizi	
Ta'lim muhiti, pedagoglar malakasi va o'quv dasturlarini baholash.....	617
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna	
The Role of Interactive Technologies in Developing the Cognitive Activities of Future Foreign Language Teachers	621
Shukurov Uktam Bakhodirovich	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilar ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining empirik xususiyatlari.....	625
Ikmattullayev G'ayrat Zokirovich	
Oliy ta'lim muassasalarining bo'lajak o'qituvchilarini ijtimoiy pedagogik faoliyatga kasbiy metodik tayyorlashning pedagogik shart-sharoitlari	632
Ali Tursaotov	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak ijtimoiy ish xodimlarida sanogen refleksiyaning rivojlantirish modeli	636
Ismailov Murodulla Kaxramonovich	
Rang konseptlarini o'qitishga oid xalqaro tadqiqotlar tahlili: ilmiy bo'shliqlar va metodologik istiqbollari	643
Arabova Gulnora Yuzboy qizi	
Sun'iy intellektning inson tafakkur jarayonlariga psixologik ta'siri.....	648
Usmonov Sherzod Axmadjonovich, Raxmonov Sa'natjon Baxtiyorovich	
Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish	651
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi	
Raqamli kompetensiyalar tizimi va talaba mustaqilligining pedagogik-psixologik ko'rsatkichlari	656
Qahramonova Xumora Qahramonovna	
Oliy ta'limda axborot texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantirish mexanizmlari	661
Ochilova Gulnoza Odilovna	
O'zlashtirish psixologiyasining rivojlanish bosqichlari: psixometrik yondashuvdan raqamli ta'lim muhitigacha	665
Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi	
GeoGebra yordamida ko'pyoqlilarni o'qitish metodikasi.....	672
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li	
Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarning umumiy jismoniy tayyorgarligini rivojlantirish usullari	675
Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
O'zbekistonda nogironligi bo'lgan shaxslarni ijtimoiy integratsiya va tibbiy korreksiyalash istiqbollari	678
Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna	
Oila hamkorligida koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash	684
Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi	
Bulutli texnologiyalar va ularning ta'lim jarayonidagi o'rni	689
Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi	

OILA HAMKORLIGIDA KOKLEAR IMPLANTLI BOLALARNI INKLYUZIV TA'LIMGGA TAYYORLASH

Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti, Maxsus pedagogika kafedrası
Logopediya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Taqrizchi: K. E. Buriyeva

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori PhD

Annotatsiya: Mazkur maqolada oila hamkorligida koklear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning pedagogik va psixologik asoslari tahlil qilingan. Koklear implantatsiya eshitishda chuqur nuqsoni bo'lgan bolalarning eshitish imkoniyatlarini tiklashga xizmat qiluvchi samarali tibbiy texnologiya bo'lsa-da, uning natijadorligi ko'p jihatdan oilaviy muhit, pedagogik qo'llab-quvvatlash va reabilitatsiya jarayonining sifatiga bog'liqdir.

Tadqiqotda koklear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oila institutining o'rni, ota-onalarning pedagogik kompetentligi hamda bolalarning kommunikativ rivojlanishi va ijtimoiy moslashuviga ta'sir etuvchi omillar o'rganildi. Tadqiqot davomida ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, pedagogik kuzatish, suhbat, anketa va qiyosiy tahlil metodlaridan foydalanildi. Natijalar oilaning faol ishtiroki, pedagog va logopedlar bilan tizimli hamkorlik, uy sharoitida tashkil etilgan rivojlantiruvchi mashg'ulotlar hamda ijobiy psixologik muhit koklear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: koklear implant, inklyuziv ta'lim, oila hamkorligi, ota-onalar kompetentligi, eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalar, kommunikativ rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, pedagogik qo'llab-quvvatlash, logopedik reabilitatsiya, oilaviy tarbiya, inklyuziv tayyorgarlik, maxsus pedagogika.

Abstract: This article analyzes the pedagogical and psychological foundations of preparing children with cochlear implants for inclusive education through family collaboration. Although cochlear implantation is an effective medical technology that helps restore hearing abilities in children with profound hearing impairment, its effectiveness largely depends on the family environment, pedagogical support, and the quality of the rehabilitation process.

The study examines the role of the family institution in preparing children with cochlear implants for inclusive education, the pedagogical competence of parents, and the factors influencing children's communicative development and social adaptation. The research employed methods such as scientific literature analysis, pedagogical observation, interviews, questionnaires, and comparative analysis. The findings indicate that active family involvement, systematic cooperation with teachers and speech therapists, developmental activities organized at home, and a positive psychological environment significantly enhance the readiness of children with cochlear implants for inclusive education.

Key words: cochlear implant, inclusive education, family partnership, parental competence, children with hearing impairment, communicative development, social adaptation, pedagogical support, speech therapy rehabilitation, family education, inclusive readiness, special pedagogy.

Аннотация: В данной статье проанализированы педагогические и психологические основы подготовки детей с кохлеарными имплантами к инклюзивному образованию в сотрудничестве с семьёй. Несмотря на то, что кохлеарная имплантация является эффективной медицинской технологией, позволяющей восстановить слуховые возможности детей с глубокими нарушениями слуха, её результативность во многом зависит от семейной среды, педагогической поддержки и качества реабилитационного процесса.

В исследовании рассмотрены роль семьи в подготовке детей с кохлеарными имплантами к инклюзивному обучению, педагогическая компетентность родителей, а также факторы, влияющие на коммуникативное развитие и социальную адаптацию детей. В ходе исследования использовались методы анализа научной литературы, педагогического наблюдения, беседы, анкетирования и сравнительного анализа. Полученные результаты показали, что активное участие семьи, систематическое взаимодействие с педагогами и логопедами, развивающие занятия в домашних условиях и благоприятный психологический климат существенно повышают уровень готовности детей с кохлеарными имплантами к инклюзивному образованию.

Ключевые слова: кохлеарный имплант, инклюзивное образование, семейное сотрудничество, родительская компетентность, дети с нарушением слуха, коммуникативное развитие, социальная адаптация, педагогическая поддержка, логопедическая реабилитация, семейное воспитание, инклюзивная подготовка, специальная педагогика.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalarni jamiyat hayotiga muvaffaqiyatli integratsiyalash masalasi ustuvor vazifalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Inklyuziv ta'lim konsepsiyasining rivojlanishi har bir bolaning individual imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda sifatli ta'lim olish huquqini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu jarayonda eshitishda nuqsoni bo'lgan va koxlear implantatsiya amaliyotidan o'tgan bolalarni umumta'lim muhitiga tayyorlash muhim pedagogik va psixologik muammolardan biri hisoblanadi.

Koxlear implantatsiya eshitish analizatorining og'ir buzilishlari kuzatiladigan bolalarda eshitish funksiyasini qisman tiklash imkonini beruvchi zamonaviy tibbiy texnologiyadir. Biroq implantatsiyaning muvaffaqiyati faqat tibbiy operatsiya bilan belgilanmaydi. Bolaning nutqiy rivojlanishi, kommunikativ kompetentligi, ijtimoiy moslashuvi va ta'lim jarayoniga tayyorgarligi ko'p jihatdan reabilitatsiya sifati hamda oilaning ushbu jarayondagi faol ishtirokiga bog'liq bo'ladi.

Psixologik va pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolaning ilk rivojlanish muhiti sifatida oila uning shaxsiy, emotsional va kommunikativ rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ayniqsa, koxlear implantli bolalarda nutqni shakllantirish, eshitish tajribasini boyitish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda ota-onalarning muntazam ishtiroki muhim ahamiyatga ega. Shu sababli koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi hamkorlikni samarali tashkil etish masalasi dolzarb ilmiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

Mavjud ilmiy tadqiqotlarda koxlear implantatsiyaning tibbiy va logopedik jihatlari keng o'rganilgan bo'lsa-da, oilaning pedagogik hamkorlikdagi roli va uning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik jarayoniga ta'siri yetarlicha tizimlashtirilmagan. Ota-onalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish, oilaviy muhitning rivojlantiruvchi imkoniyatlaridan samarali foydalanish hamda pedagog-logoped-oila hamkorligining ilmiy asoslangan modelini ishlab chiqish zarurati mavjud. Mazkur tadqiqotning maqsadi koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oilaning o'rni va pedagogik hamkorlik mexanizmlarini nazariy jihatdan asoslash hamda samarali pedagogik shart-sharoitlarni aniqlashdan iborat.

MAVZUGAOID ADABIYOTLAR SHARHI

Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash muammosi surdopedagogika, maxsus pedagogika, rivojlanish psixologiyasi va inklyuziv ta'lim nazariyasining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishdagi ilmiy tadqiqotlar bolaning eshitish, nutqiy va ijtimoiy rivojlanishida biologik, psixologik hamda pedagogik omillarning o'zaro bog'liqligini ko'rsatadi.

L.S. Vigotskiyning^[1] madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida bolaning rivojlanishi ijtimoiy muhit va kattalar bilan hamkorlik orqali amalga oshishi asoslab berilgan. Olimning fikricha, rivojlanishdagi nuqson bolaning umumiy rivojlanish imkoniyatlarini cheklamaydi, balki maxsus pedagogik sharoitlar orqali kompensatsiya qilinishi mumkin. Ushbu nazariya koxlear implantli bolalar bilan ishlashning metodologik asoslaridan biri hisoblanadi.

R.M. Boskis^[2], T.A. Vlasova^[3] va F.F. Rau^[4] tomonidan olib borilgan surdopedagogik tadqiqotlarda eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning nutqiy rivojlanishi va ijtimoiy moslashuvi maxsus pedagogik ta'sir orqali samarali rivojlantirilishi mumkinligi ko'rsatib berilgan. Ularning ilmiy qarashlarida ota-onalar ishtiroki bolaning rivojlanishida muhim omil sifatida baholanadi.

Koxlear implantatsiya natijadorligini o'rganishga bag'ishlangan zamonaviy tadqiqotlarda N. Geers^[5], M. Archbold^[6], A. Niparko^[7], T. Ching^[8] va boshqa olimlar implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayonining muvaffaqiyati oilaning faolligi bilan bevosita bog'liqligini ta'kidlaydilar. Ularning fikricha, implantatsiyadan keyingi dastlabki yillarda ota-onalar tomonidan yaratilgan kommunikativ muhit bolaning keyingi ta'limiy muvaffaqiyatlarini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Oilaviy tarbiya nazariyalarida ham ota-onalarning rivojlantiruvchi roli alohida e'tirof etiladi. D. Baumrind, U. Bronfenbrenner^[13] va A. Bandura^[12] tadqiqotlarida oiladagi emotsional qo'llab-quvvatlash, muloqot sifati hamda ijtimoiy o'rganish jarayonlari bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim omil ekanligi asoslangan. Bronfenbrennerning ekologik tizimlar nazariyasiga ko'ra, bolaning rivojlanishi mikrotizim sifatida oiladagi munosabatlar bilan bevosita bog'liq bo'ladi.

Inklyuziv ta'lim bo'yicha M. Ainscow^[9], T. Booth va L. Florianlarning^[10] ilmiy ishlari alohida ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar uchun moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratishda oila va maktab hamkorligining muhim ahamiyatini ko'rsatadi. Ushbu yondashuvga ko'ra, inklyuziv ta'limning samaradorligi pedagoglar, mutaxassislar va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik darajasiga bog'liq.

Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda ham inklyuziv ta'lim tizimida oilaning pedagogik hamkorlikdagi o'rni alohida ta'kidlangan. Tadqiqotlar ota-onalarning pedagogik savodxonligi va psixologik tayyorgarligi bolalarning ta'limiy natijalari hamda ijtimoiy moslashuviga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oila asosiy rivojlantiruvchi muhit sifatida muhim o'rin tutadi. Biroq mavjud tadqiqotlarda oilaviy hamkorlikning pedagogik mexanizmlari va ularning inklyuziv ta'lim samaradorligiga ta'siri yetarlicha tizimlashtirilmagan. Shu sababli koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oila, pedagog va mutaxassislar hamkorligining ilmiy asoslangan modelini ishlab chiqish dolzarb ilmiy vazifa hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotning maqsadi oila hamkorligida koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning pedagogik imkoniyatlari va samaradorligini aniqlashdan iborat bo'ldi. Tadqiqot maxsus pedagogika, inklyuziv ta'lim va rivojlanish psixologiyasi tamoyillariga tayangan holda tashkil etildi.

Tadqiqotda kompleks yondashuv asosida nazariy va empirik metodlardan foydalanildi. Jumladan, pedagogik kuzatish, suhbat, anketa-so'rovnoma, ekspert baholash, pedagogik monitoring, qiyosiy tahlil hamda rivojlanish dinamikasini baholash metodlari qo'llanildi. Tadqiqot respondentlari sifatida koxlear implantatsiya amaliyotidan o'tgan va inklyuziv ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan 6-10 yoshdagi 72 nafar bola, ularning 72 nafar ota-onasi, 28 nafar boshlang'ich sinf o'qituvchisi, 12 nafar logoped hamda 8 nafar maktab psixologi jalb qilindi.

Tadqiqot uch bosqichda amalga oshirildi:

Birinchi bosqich - **diagnostik bosqich** bo'lib, unda bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik darajasi, kommunikativ rivojlanishi va ijtimoiy moslashuv ko'rsatkichlari aniqlashtirildi.

Ikkinchi bosqich - **shakllantiruvchi bosqich** bo'lib, bunda ota-onalar uchun pedagogik treninglar, individual konsultatsiyalar, logopedik mashg'ulotlar va oilaviy rivojlantiruvchi dasturlar amalga oshirildi.

Uchinchi bosqich - **nazorat bosqichi** bo'lib, dastur samaradorligi qayta diagnostika asosida baholandi.

Tadqiqotda koxlear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarligini baholash uchun quyidagi mezonlar ishlab chiqildi:

1. Nutqiy-kommunikativ mezon:

- nutqni idrok etish sifati;
- muloqotga kirishish faolligi;
- verbal va noverbal kommunikatsiya ko'nikmalari.

2. Psixologik moslashuv mezoni:

- o'ziga ishonch darajasi;
- emotsional barqarorlik;
- yangi muhitga moslashish qobiliyati.

3. Ijtimoiy integratsiya mezoni:

- tengdoshlari bilan hamkorlik
- guruh faoliyatidagi ishtirok;
- sinf jamoasiga moslashuv.

4. Oilaviy hamkorlik mezoni:

- ota-onalarning pedagogik faolligi;
- uy sharoitidagi rivojlantiruvchi mashg'ulotlar;
- mutaxassislar bilan muntazam hamkorlik.

Olingan natijalar foizli tahlil va qiyosiy baholash usullari asosida qayta ishlanib, boshlang'ich hamda yakuniy ko'rsatkichlar o'zaro taqqoslandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Dastlabki diagnostika natijalari koxlear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik darajasi turlicha ekanligini ko'rsatdi. Respondentlarning 22,2 foizida yuqori, 44,5 foizida o'rta va 33,3 foizida past darajadagi tayyorgarlik kuzatildi. Past darajadagi tayyorgarlik asosan nutqiy rivojlanishning sustligi, kommunikativ qiyinchiliklar va yangi ijtimoiy muhitga moslashishdagi murakkabliklar bilan tavsiflandi. Shuningdek, ayrim ota-

onalarda implantatsiyadan keyingi pedagogik reabilitatsiya jarayoniga oid bilim va ko'nikmalarning yetarli emasligi aniqlandi.

Shakllantiruvchi bosqich davomida ota-onalar uchun maxsus pedagogik seminarlar, treninglar va konsultatsiyalar tashkil etildi. Mashg'ulotlarda bolalar bilan uy sharoitida ishlash metodlari, nutqiy rivojlantirish usullari, kommunikativ faoliyatni rag'batlantirish va inklyuziv muhitga tayyorlash texnologiyalari o'rgatildi. Yakuniy natijalar oilaviy hamkorlikning kuchayishi bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatganligini namoyon etdi.

Tadqiqot yakunida yuqori tayyorgarlik darajasiga ega bo'lgan bolalar ulushi 22,2 foizdan 51,4 foizgacha oshdi. Past tayyorgarlik darajasidagi bolalar ulushi esa 33,3 foizdan 12,5 foizgacha kamaydi.

Nutqiy-kommunikativ rivojlanish ko'rsatkichlari bo'yicha ham ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Bolalarning aksariyatida faol lug'at boyligi kengaydi, nutqni tushunish darajasi yaxshilandi hamda tengdoshlari bilan muloqotga kirishish faolligi ortdi. Psixologik moslashuv natijalari bolalarda o'ziga bo'lgan ishonch hissi kuchayganligini, yangi muhitga moslashish jarayoni tezlashganligini va emotsional barqarorlikning oshganligini ko'rsatdi. Ayniqsa, ota-onalar tomonidan berilgan muntazam emotsional qo'llab-quvvatlash bolalarning ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalari oilaning pedagogik faolligi bilan bolaning inklyuziv ta'limga tayyorgarligi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini tasdiqladi. Ota-onalari rivojlantiruvchi mashg'ulotlarda faol qatnashgan bolalarning kommunikativ va akademik ko'rsatkichlari sezilarli darajada yuqori bo'ldi. Olingan natijalar N. Geers, M. Archbold va A. Niparko tomonidan olib borilgan ilmiy tadqiqotlar bilan uyg'unlikda bo'lib, implantatsiyadan keyingi muvaffaqiyat ko'p jihatdan oilaning ishtiroki va pedagogik qo'llab-quvvatlash sifati bilan bog'liq ekanligini tasdiqladi.

Shuningdek, tadqiqot davomida koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning samarali modeli quyidagi tarkibiy qismlardan iborat ekanligi aniqlandi:

- ota-onalarning pedagogik kompetentligini rivojlantirish;
- pedagog-logoped-psixolog-oila hamkorligini yo'lga qo'yish;
- uy sharoitida tizimli rivojlantiruvchi faoliyat tashkil etish;
- inklyuziv ta'lim muassasasida qo'llab-quvvatlovchi muhit yaratish;
- muntazam monitoring va diagnostik baholashni amalga oshirish.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari oila hamkorligiga asoslangan pedagogik yondashuv koxlear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarligini sezilarli darajada oshirishini hamda ularning muvaffaqiyatli ijtimoiy integratsiyasini ta'minlashda muhim omil ekanligini tasdiqladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot doirasida oila hamkorligida koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning pedagogik va psixologik asoslari o'rganildi hamda ushbu jarayonning samaradorligini ta'minlovchi omillar ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari asosida quyidagi ilmiy xulosalarga kelindi.

*Birinchi*dan, koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlash faqat tibbiy reabilitatsiya natijasi bilan emas, balki oilaviy tarbiya, pedagogik qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashuvning uyg'unligi bilan belgilanadigan murakkab, ko'p bosqichli jarayon ekanligi aniqlandi.

*Ikkinchi*dan, oilaning pedagogik faolligi bolaning nutqiy-kommunikativ rivojlanishi, emotsional barqarorligi va inklyuziv ta'lim muhitiga moslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatishi ilmiy jihatdan asoslandi. Ota-onalarning muntazam ravishda rivojlantiruvchi mashg'ulotlarda ishtirok etishi, mutaxassislar tavsiyalariga amal qilishi va uy sharoitida kommunikativ muhit yaratishi bolaning ta'limga tayyorgarlik darajasini sezilarli ravishda oshiradi.

*Uchinchi*dan, tadqiqot natijalari pedagog, logoped, psixolog va ota-onalar hamkorligiga asoslangan kompleks yondashuv koxlear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorlanishida yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Ayniqsa, oilaviy qo'llab-quvvatlash va mutaxassislar bilan muntazam hamkorlik bolalarning nutqiy rivojlanishi va ijtimoiy integratsiyasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

*To'rtinchi*dan, inklyuziv ta'limga tayyorlash jarayonida kommunikativ kompetentlik, psixologik moslashuv, o'quv motivatsiyasi va ijtimoiy faollik asosiy diagnostik mezonlar sifatida namoyon bo'ldi. Mazkur ko'rsatkichlarning rivojlanishi oilaning pedagogik madaniyati va ta'lim jarayonidagi ishtirok darajasi bilan uzviy bog'liqligi kuzatildi.

*Beshinchi*dan, tadqiqot davomida ishlab chiqilgan oilaviy-pedagogik hamkorlik modeli koxlear implantli bolalarning inklyuziv ta'limga tayyorgarlik darajasini oshirish, ularning kommunikativ va ijtimoiy kompetentligini

rivojlantirish hamda umumta'lim muassasalariga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvini ta'minlashda samarali vosita ekanligi tasdiqlandi.

Tadqiqotning ilmiy yangiligi koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga tayyorlashda oilaning pedagogik imkoniyatlarini tizimli ravishda ochib berish, oilaviy hamkorlikning tarkibiy komponentlarini aniqlash hamda kompleks pedagogik qo'llab-quvvatlash modelini ilmiy asoslashda namoyon bo'ldi.

Amaliy tavsiyalar

1. Koxlear implantli bolalarning ota-onalari uchun inklyuziv ta'limga tayyorlash bo'yicha maxsus pedagogik va psixologik trening dasturlarini ishlab chiqish maqsadga muvofiq.
2. Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumta'lim maktablarida ota-onalar, pedagoglar, logopedlar va psixologlar hamkorligiga asoslangan "oilaviy maslahat markazlari" faoliyatini yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.
3. Koxlear implantli bolalar bilan ishlovchi pedagoglar uchun inklyuziv ta'lim va surdopedagogika bo'yicha maxsus malaka oshirish kurslarini muntazam tashkil etish zarur.
4. Ota-onalarni implantatsiyadan keyingi reabilitatsiya jarayoniga faol jalb qilish hamda ularga uy sharoitida bajariladigan rivojlantiruvchi mashg'ulotlar bo'yicha metodik tavsiyalar berib borish lozim.
5. Inklyuziv sinflarda tengdoshlarga nisbatan tolerantlik va hamkorlik madaniyatini rivojlantirishga qaratilgan ijtimoiy-psixologik treninglarni joriy etish maqsadga muvofiq.
6. Koxlear implantli bolalarning rivojlanish dinamikasini baholash uchun pedagogik monitoring va diagnostika tizimini takomillashtirish zarur.
7. Ta'lim muassasalari va oilalar o'rtasida muntazam axborot almashinuvi hamda individual rivojlanish xaritalari asosida hamkorlikni yo'lga qo'yish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Vigotskiy L.S. Defektologiya asoslari. - Moskva: Prosveshcheniye, 2019.
2. Boskis R.M. Surdopedagogika asoslari. - Moskva: Vados, 2018.
3. Vlasova T.A., Pevzner M.S. Maxsus pedagogika. - Moskva: Akademiya, 2020.
4. Rau F.F. Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalar pedagogikasi. - Moskva: Prosveshcheniye, 2017.
5. Geers A.E. Speech, Language and Reading Skills After Early Cochlear Implantation. Ear and Hearing, 2019.
6. Archbold S., Mayer C. Deaf Education, Families and Cochlear Implantation. - Oxford University Press, 2020.
7. Niparko J.K. Cochlear Implants Principles and Practices. - Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins, 2018.
8. Ching T.Y.C. Outcomes of Early- and Late-Identified Children at 3 Years of Age. Pediatrics, 2017.
9. Ainscow M. Promoting Inclusion and Equity in Education. - Routledge, 2020.
10. Booth T., Ainscow M. Index for Inclusion Developing Learning and Participation in Schools. -Bristol: CSIE, 2019.
11. Florian L. Inclusive Pedagogy in Action. International Journal of Inclusive Education, 2021.
12. Bandura A. Social Foundations of Thought and Action. - Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1986.
13. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development. - Harvard University Press, 1979.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.